

Majdenić, Valentina–Kajkić, Martina**POTICANJE UČENIKA NA ČITANJE U DIGITALNOM DOBU****Uvod**

Čitanje je složena aktivnost, vještina koja je nastala pojavom pisma i važna je kako bismo se snašli u ovom suvremenom svijetu. Čitanje može postati poželjna aktivnost u djeteta poticajem roditelja i učitelja te upornošću i uloznim trudom njega samog.

U današnje vrijeme djeci i mladima moderna tehnologija, aplikacije i platforme sve više nadomještaju potrebu i interes za čitanjem. Svjedoci smo kako se uloga knjige bitno promijenila u digitalnom dobu. Knjiga pada u drugi plan jer u današnje vrijeme sve više toga obavljamo pomoću modernih tehnologija. Uvođenje i razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija izazvalo je promjenu načina rada i organizacije škola, knjižnica, ali i života ljudi.

U ovom će radu biti riječ o čitalačkim navikama učenika nižih razreda osnovne škole, usporedbi prijašnjih i sadašnjih generacija s obzirom na motivaciju i sposobnost čitanja te o stavovima učitelja o čitalačkim navikama njihovih učenika i sposobnost i mogućnost učitelja na poticaj čitanja. Cilj istraživanja koje će se provesti i analizirati u praktičnom dijelu ovoga rada je istražiti način na koji učitelji u današnje vrijeme potiču učenike na čitanje, preporučuju li učenicima knjige koje nisu na popisu lektire i koliko njihovi učenici čitaju takve knjige, čitaju li današnji učenici manje ili više nego prijašnje generacije, trebaju li današnji učenici više poticaja nego prijašnji te koriste li se učitelji modernom tehnologijom, alatima i aplikacijama u nastavi, kakvim i koliko često. Za istraživanje se koristio anketni upitnik u tiskanom obliku i u digitalnom obliku, a istraživanje je provedeno na uzorku od 100 učenika trećih i četvrtih razreda osnovne škole te na uzorku od 61 učitelja i učiteljica iz različitih županije Republike Hrvatske.

Jezik

Ljudi se međusobno mogu sporazumijevati na više načina, ali najjednostavniji i najlakši način komunikacije je govor. Govor nije jednostavna aktivnost, naprotiv, govor je složena i stalno promjenjiva aktivnost koja se izvodi većim brojem organa.¹

Svakodnevno puno pričamo, razgovaramo i govorimo, a kako bismo se međusobno razumjeli, naučili čitati i pisati, moramo svladati jezik. Edward Sapir tvrdi da je jezik neinstiktivni način komuniciranja kojim izražavamo svoje misli, želje i osjećaje. Jezik se ne može definirati kao predmet, prihvaća se kao oblikovani sustav u čovjekovu duhovnom i fizičkom svijetu.²

¹ SAPIR, Edward: *Jezik: uvod u istraživanje govora*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013.

² Isto.

Ne treba zanemariti činjenicu kako je jezik živi organizam i samim time jasno je da se on razvija, mijenja i usavršava. „Ni narodni jezik ne stoji nikad na istome mjestu, a pogotovo se ne može ukočiti književni jezik koji je neusporedivo bogatiji i raznovrsniji po svojim funkcijama od narodnog jezika. Kao što se razvija i obogaćuje život naroda i društva, tako se razvija i obogaćuje i život i rast književnog jezika.“³

Svaka zemlja ima svoj jezik, a nama ne preostaje ništa drugo nego vjerovati da smo svoj jezik naslijedili od starosjedioca koji su obitavali na našim prostorima. Jedno je sigurno, jezik kakav danas poznajemo uvelike se razlikuje od jezika kojim se govorilo prethodnih godina na našem području.

Književnost

Književnost se definirati na više načina. Najkraća i najpoznatija definicija kaže kako je književnost umjetnost riječi. Milivoj Solar to potvrđuje. „Kada se književnost naziva umjetnost riječi, želi se naglasiti kako je upravo jezik ona građa od koje se gradi književno djelo i kako je činjenica da se književnost ostvaruje u jeziku bitna za razumijevanje njezine prirode. Time je ujedno naglašen osobit položaj književnosti među ostalim umjetnostima.“⁴

Podjela književnosti

Solar navodi da se književnost može podijeliti na pisanu i usmenu književnost. Usmena književnost prenosi se i razvija usmenom predajom pisanih djela. „Usmena književnost, treba istaknuti prije svega, doživjela je svoj najveći procvat u vremenima kada pismenost bijaše nepoznata ili veoma rijetka te ona u neku ruku prethodi pisanoj književnosti, ali se usmena književnost zadržava i razvija i u pojedinim sredinama odnosno zajednicama gdje je pismenost rjeđa nego u drugim sredinama (. . .) Usmena književnost nastala je u zajednicama gdje je pismenost nepoznata ili gdje ona pripada tek rijetkim pojedincima razvila se na način na koji se razvija pisana književnost...“⁵

Usmena književnost razvijala se na potpuno drugačiji način nego pisana, uglavnom zbog odsutnosti pisma kojim se zapisuje neko stvoreno djelo i zbog toga što je značenje i uloga onoga što se priča i pripovijeda, u određenim sredinama različito od uloge i samog značenja knjige što je i logično, jer ako neku priču pripovijedamo, nećemo ju svaki puta isto izvesti, nećemo sigurno uvijek isto naglasiti nekakvu riječ ili rečenicu, niti ćemo od riječi do riječi ponoviti napamet naučen tekst. Kad čitamo tekst, on je napisan na određeni način, a čar je u tom da knjigu svaki čovjek doživi na svoj način. Ne znači to da je pisana književnost ostvarenje pojedinca niti da je usmena književnost tvorevina zajednice. Treba

³ JONKE, Ljudevit: *O hrvatskome jeziku u Telegramu od 1960. do 1968.* Pergamena d.o.o., Zagreb, 2005, 31–32.

⁴ SOLAR, Milivoj: *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005, str. 13.

⁵ Isto, str. 127–129.

imati na umu da su usmena i pisana književnost dva različita oblika jezičnog stvaralaštva.⁶

Čitanje

„Čitanje je iznimno važna vještina za uspješnu prilagodbu i snalaženje u suvremenom svijetu u kojem su pisane informacije i pisana komunikacija nezaobilazni u svim područjima života, od učenja i školovanja, preko aktivnoga sudjelovanja u društvu, do rekreacije i zabave.“⁷

Lasić Lazić tvrdi da se za čitanje može reći kako je to jedna od najsloženijih ljudskih vještina koja je nastala pojavom pisma. Čitanje se definira i kao umna djelatnost, vještinu koja se stječe znanjem. Svrha je čitanja moći razumjeti pisanu riječ, a bez pisma i pisanja nema ni čitanja.⁸

Čitalačka pismenost u suvremenom svijetu

Ako bi se čitalačka pismenost promatrala na individualnoj razini, moglo bi se zaključiti da ona tada utječe na kognitivni, emocionalni i praktični život.⁹

Čitanje je iznimno složena aktivnost koju nije lako definirati. U skladu sa stalno promjenjivim društvom, a time i obrazovanjem, definicije čitalačke pismenosti mijenjale su se tijekom godina. Pismenost se u današnje vrijeme promatra kao skup vještina koje se razvijaju i nadopunjuju tijekom cijelog života, a ne samo u prvim godinama školovanja. Čitanje ima najveći utjecaj na kognitivni razvoj, pruža nove koncepte i ideje te širi pogled pojedinca na svijet čime unapređuje svoje mišljenje. Osim toga, čitanje potiče i razvoj sposobnosti, poimanja i razumijevanja. Vještine čitanja uzajamno su povezane s jezičnim sposobnostima. S jedne strane uspješnost čitanja ovisi o jezičnim sposobnostima, no s druge strane čitanje značajno pospješuje razvoj jezičnih sposobnosti.¹⁰

Na praktičnu važnost stjecanja i razvijanja čitalačkih kompetencija, kao vodećih vještina za usvajanje neophodnog znanja u svim područjima obrazovanja, rada i života, ukazuje povezanost čitalačke pismenosti i školskih ocjena iz različitih predmeta. Čitanje ima emocionalne učinke, potiče čovjekovu maštu, pridonosi razvoju emocionalne inteligencije i empatije.¹¹ Utjecaj čitanja na vještine govornog i pisanog jezika dovodi do povećanja komunikacije koja je neophodna za snalaženje u dinamičnom svijetu, koji ljudima svakodnevno nudi veliku količinom informacija i čija je važnost izuzetno velika i u školskim klupama.¹²

⁶ Isto.

⁷ KERESTEŠ, Gordana i sur.: *Čitanje u ranoj adolescenciji : dobne i spolne razlike te osobni i obiteljski prediktori*, FF Press, Filozofski fakultet, Zagreb, 2019, str. 39. (U nastavku: KERESTEŠ i sur., 2019.)

⁸ LASIĆ LAZIĆ, Jadranka–LASZLO, Marija–BORAS, Damir: *Informacijsko čitanje*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.

⁹ KERESTEŠ, Gordana i sur., 2019.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto.

¹² Isto.

Vještina čitanja

Čitanje je vještina koja ljudima nije urođena, ona se stječe poučavanjem. Ljudi koji nisu poučavani toj vještini tijekom svoga života nikada ju neće ni razviti. Proces usvajanja vještine čitanja zahtjeva prilagodbu i posebnu organizaciju određenih dijelova mozga koji biološki nisu namijenjeni čitanju. Usvajanje te vještine započinje znatno prije namjernog poučavanja te podrazumijeva postojanje odgovarajućih bioloških i spoznajnih preduvjeta za to. Tijekom djetinjstva i adolescencije vještine čitanja se razvijaju. Ne postanu sva djeca dobri čitači. Školovanjem počinje formalno učenje čitanja, ali djeca se i prije razlikuju po predčitalačkim vještinama.¹³

Tečnost čitanja sposobnost je pouzdanog prepoznavanja pisanih riječi, izražajnosti čitanja i dobro razumijevanje pročitano. Štivo se mijenja tijekom školovanja, postaje raznovrsnije te oblikom i sadržajem bogatije. U nižim razredima osnovne škole koriste se vježbenice za čitanje, čitaju se pripovijetke o poznatim sadržajima, dok se u višim razredima osnovne škole prelazi na težu građu i na čitanje s razumijevanjem radi učenja.¹⁴

Razvoj vještine čitanja najčešće se potiče poučavanjem tzv. samoregulativnog čitanja. Pojam samoregulativno čitanje podrazumijeva čitanje koje uključuje postavljanje ciljeva i prilagođavanje strategija kojima se čitatelj služi, vrsti teksta i tekstnog žanra te vrednovanjem ostvarenosti postavljenih ciljeva. Čitanje koje je shvaćeno kao odgovarajuće razvijena vještina razumijevanja tekstova posljednjih je godina dopunjeno isticanjem funkcionalnih sastavnica. Zbog toga se danas, umjesto o vještini čitanja, sve više govori o čitateljskoj pismenosti. Time se naglašava osposobljenost za funkcionalno služenje vještinom čitanja u različitim kontekstima.¹⁵

Motivacija za čitanje kod djece

Čitanje je zahtjevna aktivnost koja uključuje simultano odvijanje više složenih kognitivnih procesa. Kako bi se djeca odlučila uključiti u takvu aktivnost, prvenstveno je potrebna motivacija, a nju čine oni procesi koji proizlaze iz pojedinca i njegove okoline.¹⁶ Temeljno pitanje u istraživanju motivacije za čitanje je *Što potiče djecu na čitanje?* Razumijevanje motivacijskih procesa pri čitanju iznimno je važno jer istraživanja pokazuju da vrijeme i količina čitanja, koji u velikoj mjeri ovise o motivaciji za čitanje, pridonose razvoju ne samo čitalačkih vještina, nego i verbalnog izražavanja, rječnika, općeg znanja i informiranosti te uključenosti u zajednicu.¹⁷

Prema teoriji Wigfielda i Guthriea (1997) motivacija za čitanje kombinacija je jedanaest dimenzija: čitalačke samoefikasnosti, odnosno

¹³ Isto.

¹⁴ LAŠIĆ LAZIĆ, Jadranka, LASZLO, Marija, BORAS, Damir: *Informacijsko čitanje*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.

¹⁵ ČAVAR, Ana: *Konteksti čitanja. Razumijevanje i sociokulturno znanje*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2017.

¹⁶ REEVE, Johnmarshall: *Razumijevanje motivacije i emocija*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2010.

¹⁷ KERESTEŠ, Gordana i sur., 2019.

vjerovanja da se može biti uspješan u čitanju, znatiželje, čitanja da bi se dobile dobre školske ocjene, izazova i želje za znanjem, izbjegavanje čitanja, uključenosti u čitanje, natjecanje s drugima, želja za dobivanjem priznanja za čitanje, čitanja zbog utjecaja društva, čitanja zbog udovoljavanja drugima i čitanja zbog važnosti same te aktivnosti. Ove se dimenzije mogu svesti na tri faktora višeg reda, intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju te samoefikasnost u čitanju, no u istraživanjima koja su se provela u zadnjih nekoliko godina najčešće korišteni model je onaj koji razlikuje intrinzičnu od ekstrinzične motivacije za čitanje. Kad se govori o intrinzično motiviranim čitačima, govori se o onim čitačima koji čitaju zbog toga što im to pruža zadovoljstvo i ta aktivnost im je sama po sebi nagrađujuća. Intrinzična motivaciju može se podijeliti na dvije vrste. Prva vrsta usmjerena je na sadržaj koji se čita, moglo bi se reći kako budi znatiželju u čitaču zbog teme o kojoj govori. Ekstrinzično motiviranim čitačima čitanje je sredstvo pomoću kojega će postići neki vanjski cilj. Čitač koji je ekstrinzično motiviran može čitati kako bi dobio pohvalu od učitelja, roditelja, prijatelja, postigao bolje ocjene u školi, bio bolji od svojih vršnjaka. Ako je neka osoba intrinzično motivirana za čitanje, ne znači da ona ne može biti istovremeno motivirana i ekstrinzično i obratno. Dapače, osoba koja je intrinzično motivirana i čita određeni tekst zato što ju zanima njegov sadržaj, ali istovremeno i zato da bi postigla dobru ocjenu.¹⁸

Ne može se poreći da je povezanost motivacije za čitanje i čitalačkog postignuća rezultat stečenih navika i količine čitanja, odnosno da viša razina motivacije automatski dovodi do češćeg i dužeg čitanja, što samim time pridonosi boljim postignućima u čitanju. Istraživanja pokazuju da su djevojčice više motivirane za čitanje nego dječaci te također da one imaju više razine većine dimenzija koje se odnose na intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju za čitanje od dječaka. Tijekom osnovne i srednje škole motivacija za čitanje se smanjuje i kod dječaka i kod djevojčica, a motivacija za čitanje u slobodno vrijeme opada već nakon dvanaeste godine. Baker i Wigfield (1999.) utvrdili su da kod djece koja su peti i šesti razred osnovne škole dolazi do smanjenja važnosti društvenog priznanja na motivaciju za čitanje.¹⁹

Navike čitanja

Izloženost pisanim materijalima i navike čitanja važne su odrednice čitalačke pismenosti djece i adolescenata. Izloženost tekstu pozitivno je povezana s osnovnim predčitalačkim vještinama već u dobi od dvije godine. U to, iznimno rano doba počinju se uspostavljati čitalačke navike. Razna istraživanja pokazala su kako djevojčice u prosjeku čitaju više od dječaka, a što se tiče količine čitanja u slobodno vrijeme ono se s dobi smanjuje kod oba spola, vjerojatno zbog sve većeg broja drugih aktivnosti dostupnih u njihovom životu. U razumijevanju pročitaneog teksta djevojčice u većini istraživanja postižu bolje rezultate od dječaka. Dječaci i djevojčice razlikuju se u vještinama čitanja. Djevojčice su verbalno sposobnije od dječaka već u najranijoj dobi, a zbog te sposobnosti one sve više uvježbavaju svoje

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto.

verbalne vještine i čitaju više i bolje od dječaka. Već u prvim razredima osnovne škole uočavaju se razlike u čitalačkim sposobnostima učenika, ali i o njihovome znanju o knjigama i čitanju.²⁰ Najbolji čitači su ona djeca kojoj se više čita u krugu obitelji. Ta djeca bez problema razvijaju vještinu čitanja i njima knjige predstavljaju vrijednost.²¹

Knjižnice u poticnaju čitanja

Diljem Europe gradske, školske i dječje knjižnice promiču i provode poticajne programe koji pridonose promicanju i razvoju čitanja izvan formalnog nastavnog okruženja. Kako bi se pomoglo knjižnicama diljem svijeta, objavljene su smjernice na međunarodnoj razini koje pridonose visokokvalitetnim uslugama za korisnike knjižnica. Cilj je učiniti knjižnicu mjestom koje će pomagati svojim korisnicima razvijati vještine korištenja tiskane i elektroničke građe i poučavati ih. Njihova zadaća je razvijati odnose društva i knjižnica.²²

„Knjižnice su se oduvijek koristile tehnologijom u pružanju usluga korisnicima, no sredinom 20. stoljeća započinje nagli razvoj tehnologije koja mijenja način života, obrazovanja, a ujedno se odražava i na poslovanje knjižnica. Razvojem tehnologije dolazi i do razvoja novih usluga, mijenja se građa koju knjižnice čuvaju, a nove informacijske tehnologije omogućavaju nove načine stvaranja, korištenja i traženja informacija (...) Razvoj knjižničnih mrežnih stranica omogućio je korisnicima pristup informacijama i korištenje online usluga neovisno o radnom vremenu knjižnice, a time je korist pružanja virtualnih usluga dvostruka.“²³

Digitalno doba

Razvoj moderne tehnologije i svima dostupnog interneta utjecao je na razvoj i školovanje današnje djece. Većina djece danas ima pametni telefon, tablet, laptop ili računalo u svojoj kući. Pogotovo u trenutnoj situaciji koja se odvija u svijetu s obzirom na COVID-19, učitelji, nastavnici i profesori zahtijevaju od svojih učenika posjedovanje neke od navedenih tehnologija kako bi mogli pratiti online nastavu. Djeca su prije provodila puno više vremena vani, u prirodi. Svjesni smo da to danas nije tako. Danas to nije tako, svoje slobodno vrijeme djeca uglavnom provode u kući sjedeći za računalom, pred televizorom ili tipkajući na mobitel. Teško je današnju djecu motivirati i potaknuti na čitanje, s obzirom na okolnosti, jer njih zapravo samo zanima tehnologija, društvene mreže i trendovi koji se na njima vrte.

²⁰ Isto.

²¹ GROSMAN, Meta: U obranu čitanja : čitatelji i književnost u 21. stoljeću, Algoritam, Zagreb, 2010. (U nastavku: GROSMAN, 2010.)

²² VISINKO, Karol: Čitanje, poučavanje i učenje, Školska knjiga, Zagreb, 2014. (U nastavku: VISINKO, 2014.)

²³ STROPNIK, Alka: *Knjižnica za nove generaciju: virtualni sadržaj i usluge za mlade*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2013, str. 23-25. (U nastavku: STROPNIK, 2013.)

Pojam digitalno doba

„Internet potiče na suradnju preko mrežnih stranica u osobne, društvene i profesionalne svrhe. Na taj se način pojedincu otvara prozor u svijet. Može ga iskoristiti u svojem stvaralaštvu, u vođenome učenju i poučavanju, u samoobrazovanju, u usavršavanju u poslu, u zapošljavanju, dakako i za razbibrigu, razonodu i rekreaciju.“²⁴

Današnje digitalno doba pruža nam mogućnosti korištenja i danas je moderne tehnologije bez koje je nezamislivo raditi. Ljudi su naviknuli svakodnevno u nastavnom procesu koristiti zanimljive i korisne sadržaje obrađene suvremenim oblicima tehnologije, a koliko, kada i na koji način ćemo koristiti modernu tehnologiju u nastavi ponajviše ovisi o tome s čime škola u kojoj radimo raspolaže i što nam sve nudi.²⁵

Prije 10 godina, napredak u smislu digitalizacije i tehnologije u obrazovanju bili su grafoskop i prozirnice, te projektori i računala koje su koristili samo učitelji i profesori. Danas to isto postoji, ali uz puno kvalitetnije, brže i praktičnije rukovanje. Osim toga danas ne postoji učionica bez pametne ploče, učitelji više nemaju toliku naviku i praksu pisati učenicima kredom po ploči, sve se radi preko računala, na pametnim pločama i uz projektore. Nezamislivo je danas održati sat bez slikokaza, prikaza slike, filma, videa pomoću YouTube aplikacije. Jednostavno je to svima ušlo u rutinu i učitelji moraju biti suvremeni, pratiti trendove, učiti i usavršavati se kako bi svakodnevno mogli koristiti ono što vrijeme nosi, kako bi djeci nastava bila bogatija i zanimljivija. Nisu samo učitelji ti koji koriste modernu tehnologiju, danas su i učenici ušli u digitalni svijet. U većini škola svaki učenik ima svoj tablet koji koristi za vrijeme nastave, za razne provjere, grupne zadatke, istraživanja, vrednovanja, pa i samo učenje.

Aplikacije i alati koje se koriste u nastavi

Teško je zamisliti suvremenu nastavu bez korištenja računala, određenih aplikacija i alata namijenjenih upravo za to. Učenici uviđaju da današnji učitelji koriste modernu tehnologiju, razne aplikacije i alate u nastavi, ali isto tako i od studenata Fakulteta odgojnih i obrazovnih znanosti, očekuje se i iziskuje, prilikom održavanja javnih sati kako i sati na praksi, korištenje moderne tehnologije i sadržaja zanimljivog djeci. Djeca digitalnog doba preferiraju korištenje pametne ploče u nastavi, na njoj igrati kvizove, križaljke, osmosmjerke i razne druge zanimljive sadržaje i igre. Nije ni čudno, jer to je ono s čime se oni rađaju i s čime žive. A novi, mladi učitelji i učitelji digitalnog doba moraju ići u korak s vremenom i djeci omogućiti i priuštiti bogat i zanimljiv sadržaj uz pregršt aplikacija koristeći modernu tehnologiju i internet. Učitelji danas koriste razne platforme, alate i aplikacije, a neke od najpopularnijih su: Wordwall, Mentimeter i Kahoot.

²⁴ VISINKO, 2014., str. 201.

²⁵ Isto.

Wordwall

Wordwall je online alat koji služi za izradu interaktivnih igara. Ovaj alat dostupan je online u besplatnoj i naplatnoj verziji. Besplatna verzija nudi nam mogućnost kreiranja samo pet različitih aktivnosti. Ukoliko si korisnik želi kreirati još jednu, mora obrisati neku od tih pet ili platiti kako bi mu svih pet ostalo i mogao bi kreirati još. Osim što imamo više mjesta za izradu novih igara, plaćena verzija nudi i više različitih alata za kreiranje interaktivnog sadržaja. Kako bi se koristio Wordwallom potrebno je registrirati se. Nakon registracije slijedi prijava i dodavanje nove igre u vlastiti portfolio, a to će korisnik učiniti klikom na gumb „kreiraj aktivnost“. Kreiranje nove aktivnosti započinje odabirom igre kojom će se kreirati interaktivni sadržaj, a besplatna verzija nudi njih osamnaest. Neke od njih su: kviz, spoji, točno/netočno, pronađi par, čudnovati kotač, anagram i druge. Svaka od ovih igara zanimljiva je na svoj način. Nakon što kreira aktivnost u Wordwall alatu korisnik ima mogućnost podijeliti ju s ostalim učiteljima ili učenicima. Dakle, kad bilo tko uđe u aplikaciju Wordwall može vidjeti igru koju je netko kreirao i odigrati je ukoliko je autor igre dozvolio dijeljenje. Dobra stvar kod ove aplikacije je što se učenici koji žele odigrati igru ne moraju registrirati, nego samo unijeti svoje ime, ali također mogu odigrati igru i anonimno. Još jedna pozitivna stvar je što se odmah dobiju rezultate i može ih se pregledati klikom na gumb „moji rezultati“, tu korisnik može vidjeti koliko učenika je pristupilo rješavanju određene igre, koliko vremena su rješavali te uspješnost koju su postigli. Učenici obožavaju ovu aplikaciju i svaku od igara koje ona nudi. Igre u njima bude interes za aktivnim sudjelovanjem u nastavi. Lakše je raditi i potaknuti učenike na rad uz ovakvu aplikaciju.²⁶

Mentimeter

Mentimeter je digitalni alat koji korisniku omogućava postavljanje pitanja i prikupljanje povratnih informacija za vrijeme prezentacije. Sudionici svoje odgovore unose preko mobilnih uređaja, računala ili tableta. Sve što je potrebno za pristup su kod i poveznica. Alat je dostupan na mrežnim preglednicima: Google Chrome, Safari, Internet Explorer i Mozilla Firefox. Kao i kod Wordwalla, i ovdje postoji mogućnost besplatne i plaćene verzije korisničkog računa. Korisnik može izraditi vlastite prezentacijske sadržaje, preuzeti neke predloške i prilagoditi ih svojim potrebama i zahtjevima. Alat nudi različite načine za postavljanje pitanja: odabir slike, višestruki odgovor, oblak riječi, kviz, otvoreni tip odgovora i druge. Mentimeter omogućava prikaz rezultata na više načina, ovisno o tome koji korisnik odabere: pita, stupci ili torta. Ovaj alat učitelji svakodnevno koriste u svojoj nastavi jer je jednostavan i intuitivan, omogućava prikupljanje povratnih informacija od učenika i procjenu njihova znanja. Mentimeter nastavnici koriste kao uvod u sat, novu temu, na satu ponavljanja, za kratke provjere znanja i slično. Prednost Mentimentera je što učenici ne moraju izraditi korisnički račun kako bi sudjelovali, ovaj način je potpuno anonimn, a učenici će tada sigurno biti iskreni

²⁶ <https://e-laboratorij.carnet.hr/wordwall-ucimo-igranjem/> [13.4.2021.]

i dobit ćemo točne i pouzdanije povratne informacije. Djeca vole ovaj alat jer je zanimljiv, posebno zbog toga što se koriste tabletima, ali i što je sve anonimno.²⁷

Kahoot!

Kahoot! kao i Wordwall i Mentimeter, interaktivni je digitalni alat za izradu kvizova, upitnika i diskusija. Ovo je alat koji intenzivno koristi elemente učenja u stvarnom vremenu. Alat je osmišljen na način da se pitanje prikazuje učenicima kako bi ga mogli pročitati i onda nakon pet sekundi započinje odbrojavanje i prikazuju se odgovori označeni bojama i oblicima. Učenici tada pred sobom imaju samo boje i oblike prikazane za odgovore, bez teksta, i trebaju odabrati polje za koje smatraju da je odgovor točan. Nakon svakog odgovora dobivaju povratnu informaciju o tome jesu li točno odgovorili, koliko su bodova osvojili i poredak na ljestvici prema rezultatima. Isto nastavnik vidi i na svome ekranu. Sustav bodovanja osmišljen je tako da se bodovi dobivaju na točnom odgovoru i vremenu unutar kojeg se odgovor unese, onaj koji odgovori prvi, ako odgovori točno, dobiva najviše bodova.²⁸

Čitanje u digitalno doba

Sasvim je sigurno kako se uloga knjige bitno promijenila u digitalnom dobu. Knjiga pada u drugi plan jer sve što je moguće danas se obavlja uz pomoć moderne tehnologije. Uvođenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u rad škole, knjižnice, pa i svakodnevnog života čovjeka, izazvalo je promjenu načina rada knjižnica te također na organizaciju nastave u školama.²⁹

U današnje vrijeme djeci i mladima moderna tehnologija, aplikacije i platforme sve više nadomještaju potrebu i interes za čitanjem. Djeca vrlo brzo nauče rukovati pametnim telefonima, računalima i daljinskim upravljačima. Sadašnje generacije rađaju se s tim navikama, urođeno im je koristiti se i služiti pametnim telefonima, računalima i ostalom modernom tehnologijom. To je postao novi način odgoja. Roditelji daju djetetu pametni telefon i tada su mirni, imaju vrijeme za sebe, a zapravo nisu ni svjesni koliko takvim načinom štete vlastitom djetetu. Kad ta djeca krenu u školu imaju poteškoće s čitanjem jer im se nije čitalo od najranije dobi, nego su samo igrali igrice, gledali crtiće i nisu stekli naviku čitanja, nisu čuli pročitano riječ naglas i nisu stekli tu ljubav i zainteresiranost prema knjizi. Zakinuti su za čitateljski odgoj koji bi trebao započeti čitanjem naglas, u krugu obitelji.³⁰

„Odrastajući, mladi započinju aktivno sudjelovati u društvu. Promjene u društvu, na koje uvelike utječe razvoj novih tehnologija, odražavaju se na kognitivni, društveni i emocionalni razvoj mladih (...) Knjižnica može svojim

²⁷ <https://e-laboratorij.carnet.hr/mentimeter-postavite-pitanje-i-prikupite-povratne-informacije-u-realnom-vremenu/> [13.4.2021.]

²⁸ <https://e-laboratorij.carnet.hr/kahoot-game-based-sustav-za-odgovaranje-i-kvizove/> [14.4.202.]

²⁹ JAVOR, Ranka, Štefančić Silko: *Knjižnica i mediji*, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2006.

³⁰ GROSMAN, 2010.

uslugama i programima omogućiti mladima da se razviju, sazriju i lakše prožive burno razdoblje života.“³¹

Dijete koje čita i sjedi u današnje vrijeme je rijetka pojava. Prije se djeci puno više čitalo, ali i oni sami puno su više čitali nego današnje generacije. Tehnologija nije bila toliko popularna i razvijena kao u ovo današnje, digitalno doba. Knjige su se posuđivale u školskoj i gradskoj knjižnici i to je bio doživljaj. Lektire se mogu pronaći i na internetu, bez problema ju pročitati koristeći neke od besplatnih platformi i aplikacija.

Aplikacije i programske platforme za online čitanje

Čitanje e-knjiga danas sve više rasprostranjeno. Za čitanje e-knjiga treba imati za to predviđene hardverske ili softverske platforme. Danas na tržištu ima veliki broj raznih platformi i aplikacija za čitanje knjiga i drugih publikacija, samo je bitno odabrati onu koje odgovara računalu, tabletu ili pametnom telefonu koji osoba koristi. Programi koji se koriste za e-čitanje su specifični za određene operativne sustave, ali svima im je zajedničko što imaju sličan izgled sučelja. Knjige su kategorizirane i organizirane po tzv. digitalnim policama. Najčešće korištene besplatne platforme su: Adobe Digital Edition, Calibre, Readium te neke aplikacije za mobilne platforme: Aldiko, Moon+ Reader, iBooks, DL Reader. Neke od njih ćemo pobliže upoznati.

Metodologija

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja u diplomskome radu bio je steći uvid u stavove učitelja o važnosti poticanja učenika na čitanje i u navike čitanja učenika u digitalnom dobu.

Zadaci istraživanja

Zadatci su provedenoga istraživanja sljedeći:

1. ispitati čitalačke navike učenika nižih razreda osnovne škole
2. utvrditi čitaju li današnji učenici više nego prijašnji, s obzirom na korištenje tehnologije
3. utvrditi kako učitelji potiču učenike na čitanje u današnjem, digitalnom dobu

Hipoteza

Na temelju zadataka istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Korištenje tehnologije utječe na interes učenika za čitanjem.
2. Poticaj učitelja pozitivno utječe na razvoj čitalačke navike kod djece mlađe školske dobi.

³¹ STROPNIK, 2013, str. 13-15.

Uzorak istraživanja

U istraživanju su sudjelovali učenici trećih i četvrtih razreda Osnovne škole Ivana Mažuranića i Osnovne škole Josipa Kozarca u Vinkovcima. Uzorak se sastojao od 100 učenika. Uzorak učenika trećih i četvrtih razreda nije slučajno odabran. Učenici trećih i četvrtih razreda već su dovoljno zreli da sami mogu zaključiti koliko čitaju, koliko vremena provode koristeći modernu tehnologiju te izraziti mišljenje o istom. U ovom istraživanju također su sudjelovali i učitelji i učiteljice s područja Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske, Brodsko-posavske, Virovitičko-podravske, Šibensko-kninske, Zagrebačke županije i grada Zagreba. Uzorak se sastojao od 60 učitelja i učiteljica. Uzorak učitelja i učiteljica slučajno je odabran.

Vrsta istraživanja

Vrsta provedenog istraživanja je kvantitativna, a znanstvena paradigma istraživanja je pozitivizam. Prema mjestu istraživanja, istraživanje namijenjeno učenicima je empirijsko. Provedeno je u odgojno-obrazovnoj ustanovi, a prema trajanju je transversalno. Instrument kojim se istraživanje provodilo je anketa koja se sastoji od šesnaest pitanja. Anketa se provodila u školskoj godini 2020./21., anonimno i vremenski nije bila ograničena.

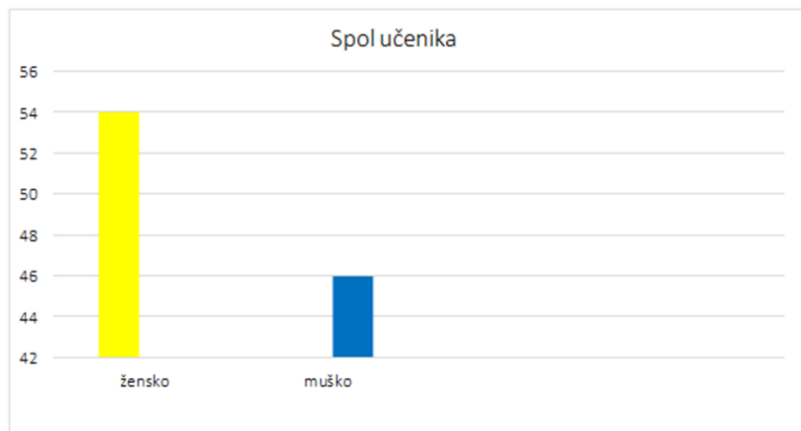
Istraživanje namijenjeno učiteljima i učiteljicama, prema mjestu istraživanja je empirijsko, a prema trajanju je transversalno. Instrument kojim se istraživanje provodilo je anketa koja se sastoji od šesnaest pitanja. Anketa se provodila u školskoj godini 2020./21., online, anonimno i vremenski nije bila ograničena.

Rezultati istraživanja i interpretacija

Rezultati istraživanja namijenjenog učenicima

Ovim istraživanjem pokušalo se saznati kakve su čitalačke navike učenika, tko ih potiče na čitanje, smatraju li kako je čitanje važno, utječe li pojava moderne tehnologije i sve veća digitalizacija na njihove čitalačke navike. Ispitanici su imali zadatak zaokružiti jedan ili više ponuđenih odgovora na anketno pitanje. Dobiveni rezultati prikaz su provedenog istraživanja.

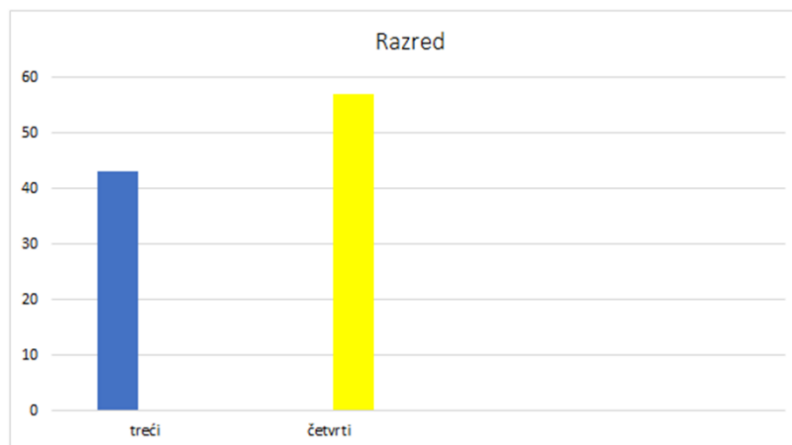
Iz prvog pitanja saznali smo spol učenika.

Grafikon 1. Spol učenika

Iz Grafikona 1. vidljivo je da je u istraživanju sudjelovalo 100 učenika, od toga 46 dječaka i 54 djevojčice.

Drugim anketnim pitanjem željelo se doznati koji razred pohađaju ispitani učenici.

Grafikon 2. Razred koji učenici pohađaju

Iz prikaza Grafikona 2. možemo vidjeti da je u istraživanju sudjelovalo 43 učenika trećih razreda, dok je njih 57 koji su učenici četvrtih razreda.

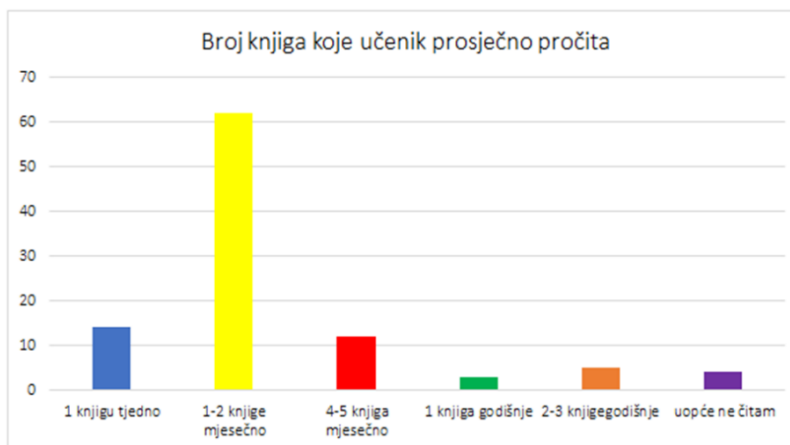
Trećim se anketnim pitanjem želio dobiti uvid u županiju u kojoj učenici pohađaju osnovnu školu.

Grafikon 3. Županija u kojoj učenik pohađa školu

Dobiveni rezultati pokazuju da svi ispitanici (njih 100) pohađaju osnovnu školu na području Vukovarsko- srijemske županije.

Četvrtim se anketnim pitanjem željelo saznati koliko prosječno knjiga učenici pročitaju godišnje.

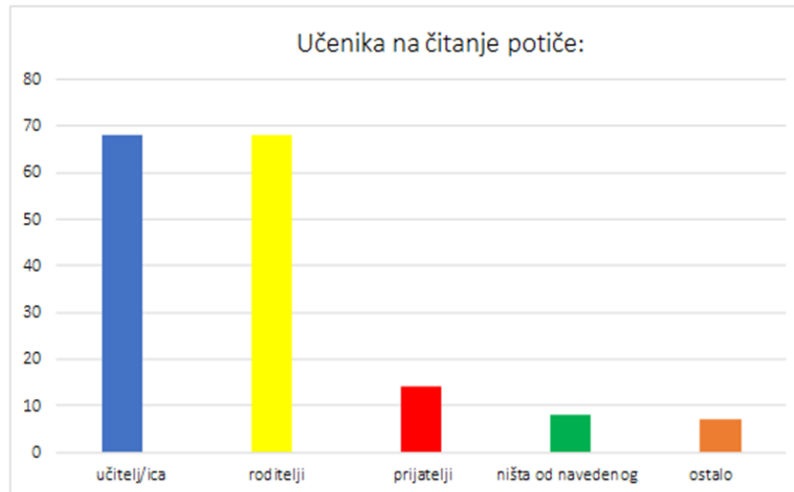

Grafikon 4. Broj knjiga koje učenik prosječno pročita u godini dana

Iz Grafikona 4. vidljivo je da od 100 ispitanika njih 14 pročita jednu knjigu tjedno, njih 62 jednu do dvije knjige mjesečno, 12 učenika pročita četiri do pet knjiga mjesečno, troje učenika pročita 1 knjigu godišnje, njih 5 pročita dvije do tri knjige godišnje, a 4 učenika uopće ne čitaju knjige.

Može se zaključiti da većina učenika redovito čita lektire jer jednom mjesečno dobiju lekturu koju moraju pročitati. Tek nešto manje učenika pročitat će nekoliko knjiga mjesečno koje nisu na popisu za lekturu.

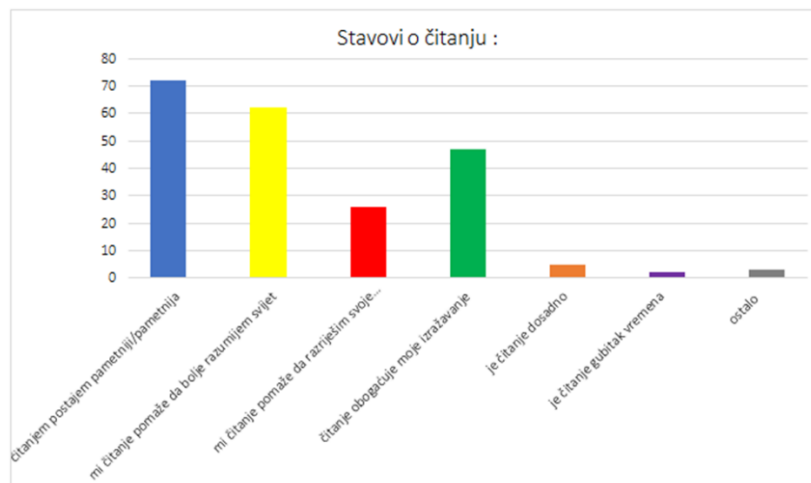
Petim se anketnim pitanje željelo saznati što učenike potiče na čitanje.

Grafikon 5. Osobe koje učenike potiču na čitanje

Iz dobivenih rezultata uočljivo je da ispitanike u jednakoj mjeri na čitanje potiču učitelji i roditelji, njih 68. Učenici navode da ih na čitanje potiču i prijatelji (njih 14). Osam ispitanika ne navodi nikoga posebno, a samo njih 7 navodi ostale osobe koje ih potiču na čitanje, a to su baka i djed (njih 2) i 5 učenika navode sami sebe kao motivatora za čitanje. Dakle, može se zaključiti da škola, odnosno učitelji/ učiteljice svakodnevno potiču učenike na čitanje jednako kao i roditelji.

Šestim se anketnim pitanjem želio dobiti uvid u stavove učenika o čitanju.

Grafikon 6. Stavovi učenika o čitanju

Iz Grafikona 6. uočljivo je da najviše ispitanika, njih 72 smatra da čitanjem postaju pametniji. Šezdeset dva ispitanika tvrde da im čitanje pomažu da bolje razumiju svijet, njih 47 navodi da čitanjem obogaćuju svoje izražavanje, dok njih 26 čita jer im čitanje pomaže da razriješe svoje probleme. Tek pokoji ispitanik navodi da mu je čitanje dosadno (njih petero) odnosno da je čitanje gubitak vremena (njih dvoje), a troje ispitanika navode ostale stavove, a to su da ih čitanje opušta i da čitanjem mogu naučiti nešto novo.

Iako zabrinjavajuće što postoji odgovor da je čitanje gubljenje vremena, većina učenika ima pozitivan stav o čitanju, pa se iz dobivenih rezultata istraživanja može zaključiti da učenici shvaćaju koliko je čitanje važno za čovjeka i što nam sve ono donosi u životu.

U sedmom anketnom pitanju od ispitanika se željelo saznati koliko njih je učlanjeno u gradsku knjižnicu.

Grafikon 7. Učlanjenost učenika u gradsku knjižnicu

Rezultati pokazuju da je najveći broj ispitanika naveo da posjeduju iskaznicu gradske knjižnice. Njih 91 od ukupno 100 ispitanih navodi kako posjeduje iskaznicu gradske knjižnice, dok samo njih 9 nije učlanjeno u gradsku knjižnicu.

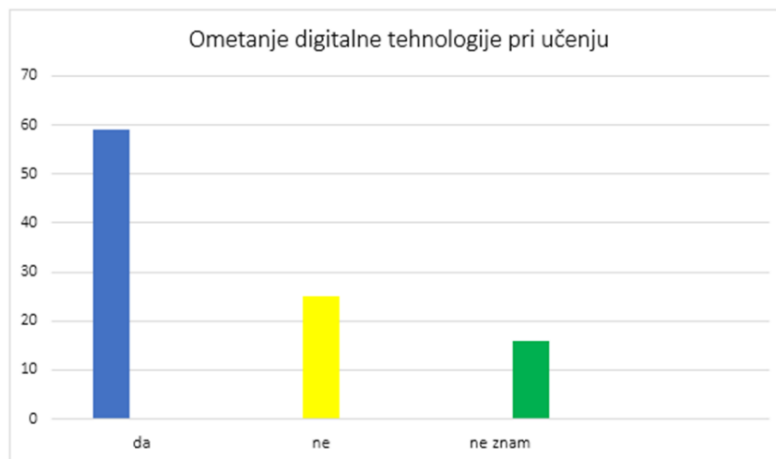
U osmom anketnom pitanju željelo se saznati odlaze li i koliko često ispitanici u gradsku knjižnicu.

Grafikon 8. Odlazak učenika u gradsku knjižnicu

Najviše učenika, njih 18 tvrdi da u gradsku knjižnicu odlazi dva do tri puta mjesečno, njih 16 tvrdi da nikada ne idu u gradsku knjižnicu iako posjeduju njezinu iskaznicu. Deset ispitanika od ukupno 100 tvrdi da jednom tjedno posjeti gradsku knjižnicu, a njih 9 da samo jednom godišnje posjete gradsku knjižnicu. Iz dobivenih rezultata istraživanja može se zaključiti da većina učenika svakog mjeseca odlazi u gradsku knjižnicu i tamo posuđuju lektiru, ali i ostale knjige. Velik broj ispitanika (njih 16 od ukupno 100) tvrdi da nikada ne odlazi u gradsku knjižnicu što je podatak koji zabrinjava jer školske knjižnice na koje se učenici oslanjaju, uglavnom nemaju dovoljno knjiga za sve učenika jednog razreda osnovne škole.

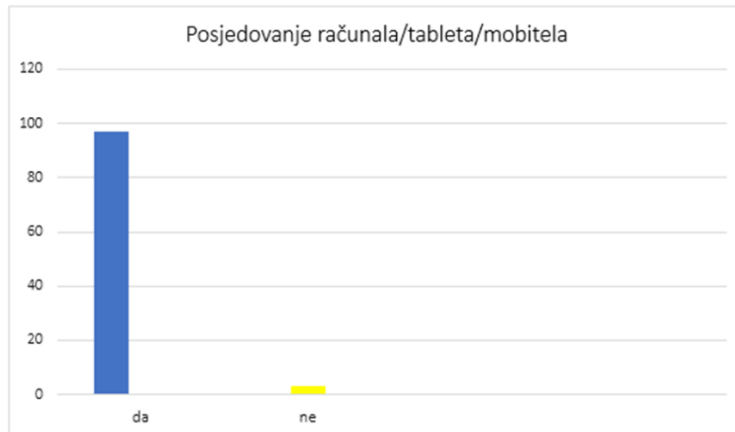
U devetom anketnom pitanju željelo se ispitati mišljenje učenika o tome koliko ih digitalna tehnologija ometa u učenju.

Grafikon 9. Mišljenje učenika o ometanju digitalne tehnologije pri učenju

Dobiveni rezultati istraživanja pokazuju kako 59 učenika smatra da ih digitalna tehnologija ometa pri učenju. Međutim, zanimljiv je podatak da čak njih 25 navodi da ih digitalna tehnologija ne ometa, najmanje ispitanika (njih 16) ne zna procijeniti ometa li ih digitalna tehnologija pri učenju ili ne.

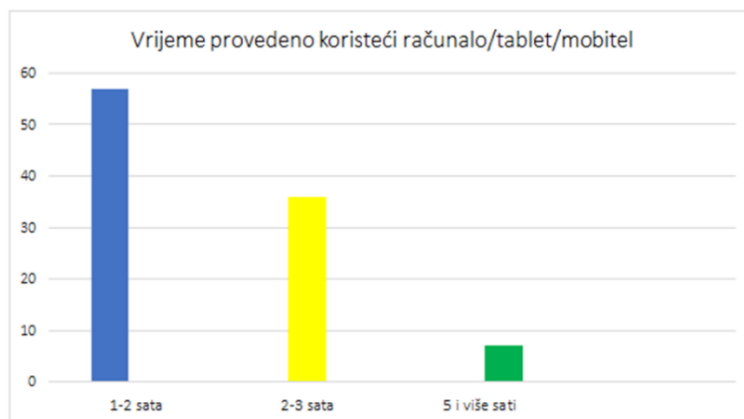
U desetom se anketnom pitanju željelo saznati koliko učenika posjeduje računalo, tablet ili mobitel.

Grafikon 10. Posjedovanje računala/tableta/mobitela

Dobiveni rezultati istraživanja dokazuju da je najveći broj ispitanika navelo da posjeduju računalo, tablet ili mobitel (97 ispitanika). Njih 3 navodi da nemaju računalo, tablet ili mobitel. Ovdje možemo zaključiti koliko je zapravo danas postalo normalno da djeca imaju svoje digitalne uređaje i koliko je moderna tehnologija napredovala.

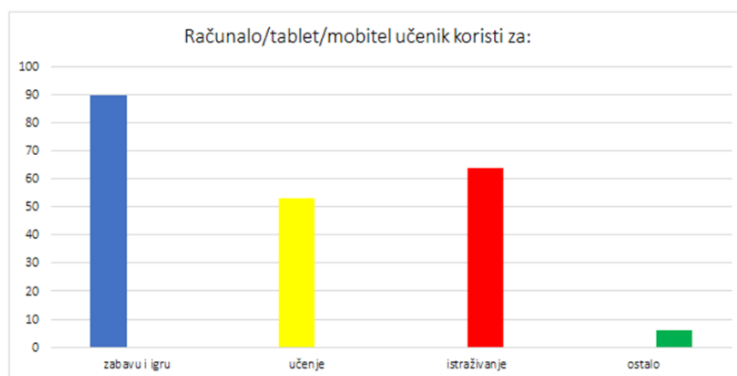
Jedanaestim se anketnim pitanjem željelo doznati koliko vremena učenici provode koristeći digitalnu tehnologiju.

Grafikon 11. Vrijeme provedeno koristeći digitalnu tehnologiju

Iz dobivenih rezultata uočljivo je da gotovo polovica ispitanika provede jedan do dva sata dnevno koristeći neku od navedenih digitalnih tehnologija (njih 57 od ukupno 100). Nešto manje od pola ispitanika, njih 36, provedu dva do tri sata dnevno koristeći računalo, tablet ili mobilni telefon, a tek nešto manje od 10 ispitanika (njih 7) provede pet i više sati koristeći se digitalnom tehnologijom. Jasno je koliko zapravo slobodnog vremena djeca dnevno provedu online iz čega se može zaključiti da je to vrijeme provedeno koristeći razne aplikacije i alate koristeći se računalom, tabletom ili mobitelom.

Dvanaestim se anketnim pitanjem želio dobiti uvid u svrhu zbog kojih učenici koriste računalo, tablet ili mobitel.

Grafikon 12. Svrha korištenja računala/tableta/mobitela

Najviše učenika ističe kako digitalnu tehnologiju koriste za igru i zabavu (90), njih 65 navodi da računalo, tablet ili mobitel koriste za istraživanje, nešto više od polovice ispitanika (njih 52) navodi da koriste za učenje, a samo 6 učenika navodi da ih koristi u ostale svrhe, a to je igranje igrica i online nastava.

Budući smo iz prethodnog pitanja saznali kako djeca jako puno vremena provode koristeći se računalom, tabletom ili mobilnim telefonom, ovdje smo imali priliku uočiti u koje svrhe ih koriste pa možemo zaključiti da ih zapravo u najvećoj mjeri koriste upravo za igru i zabavu.

U trinaestom se pitanju željelo utvrditi jesu li učenici više čitali dok nisu imali računalo, tablet ili mobitel.

Grafikon 13. Učestalost čitanja bez prisustva digitalne tehnologije

Iz Grafikona 13. uočljivo je kako od 100 ispitanika njih 53 čitali su više nego sada kad imaju računalo, tablet ili mobitel. Njih 47 navodi kako jednako čitaju sada kao i kad nisu posjedovali računalo, tablet ili mobitel. Rezultati istraživanja uvjerljivo pokazuju kako su ispitanici više vremena provodili čitajući knjige, časopise i druge razne zanimljive sadržaje dok nisu imali računalo, tablet ili mobitel.

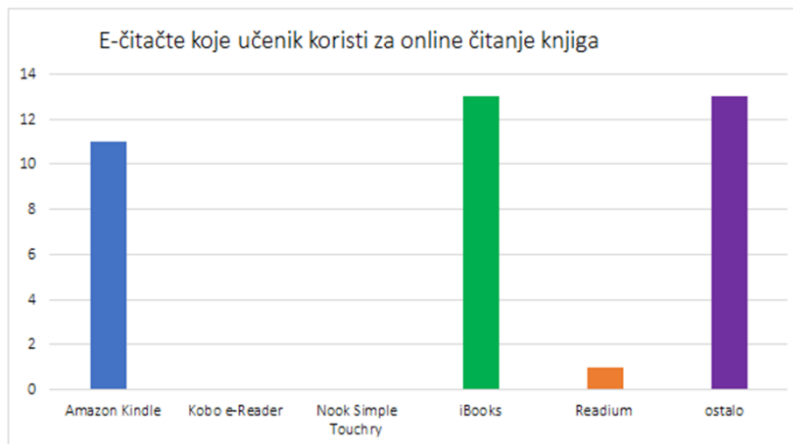
Četrnaestim se anketnim pitanjem željelo doznati čitaju li učenici digitalne knjige.

Grafikon 14. Čita li učenik digitalne knjige

Dobiveni rezultati istraživanja ukazuju kako najveći broj ispitanika ne čita digitalne knjige (32 ispitanika). Njih 68 navodi da digitalne knjige ne čitaju. Digitalne knjige danas jesu poznate i čitaju se u velikoj mjeri, ali nisu toliko popularne i raširene među djecom i mladima.

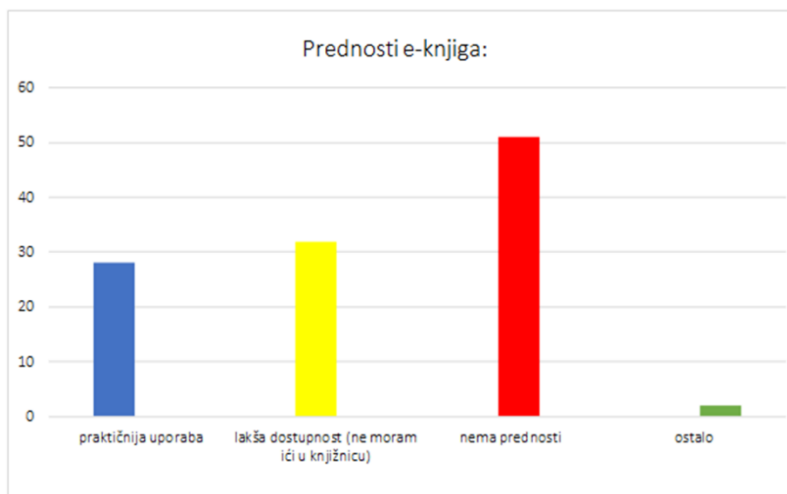
U petnaestom anketnom pitanju željelo se doznati koje e-čitače koriste učenici koji čitaju digitalne knjige.

Grafikon 15. E-čitači koje učenici koriste

Iz dobivenih rezultata uočljivo je kako od ispitanika koji su naveli da čitaju e-knjige, u najvećoj mjeri koriste iBooks aplikaciju za online čitanje (njih 13). Jednak broj ispitanika navodi korištenje ostalih e-čitača, od kojih navode e-lectire (13). Zatim slijedi Amazon Kindle, za koju 11 ispitanika navodi kao onu aplikaciju koju koristi za online čitanje, a samo jedan ispitanik navodi da se koristi aplikacijom Radium, dok niti jedan od ispitanika ne navodi da se koristi aplikacijama Kobo e-Reader i Nook Simple Touchry. Može se zaključiti kako učenici koriste besplatne e-čitače kao što su Amazon Kindle i iBooks. Ne može se poreći ni čitanje putem e-lectira koje je učenicima najbliže i najpraktičnije za korištenje.

Šesnaestim se anketnim pitanjem željelo doznati što učenici smatraju prednošću e-knjiga.

Grafikon 16. Prednosti e-knjiga

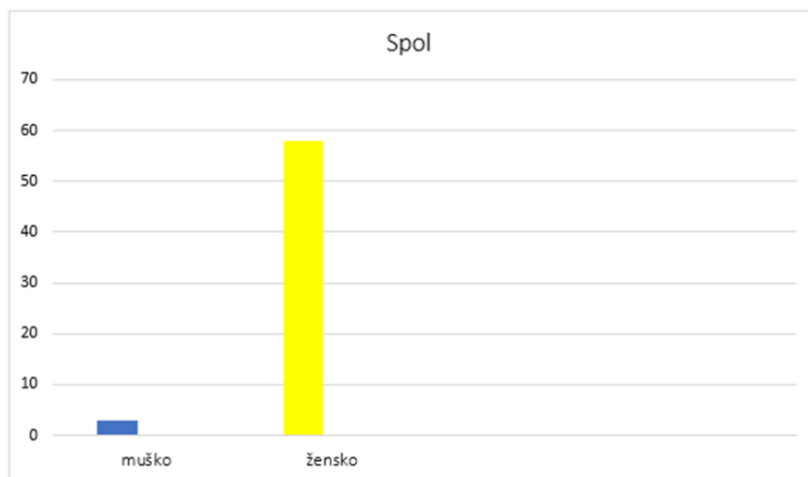
Iz ispitanikovih se odgovora iščitava da smatraju kako korištenje e-knjiga zapravo nema prednosti (njih 51). Nadalje, njih 32 navode da su prednosti lakša dostupnost knjiga i ne trošenje vremena na odlazak u knjižnicu, a 28 ispitanika tvrdi da je prednost e-knjiga praktičnija uporaba. Samo 2 ispitanika od ukupno 100 pod ostalo navode da je prednost to što se ne moraju listati. Zanimljivo je kako učenici koji navode da čitaju e-knjige, upravo oni koji tvrde da čitanje digitalnih knjiga nema nikakve prednosti.

Rezultati istraživanja namijenjenog učiteljima

Ovim istraživanjem pokušalo se saznati potiču li učitelji svoje učenike na čitanje i na koji način, s obzirom na veliku razvijenost i svakodnevnu prisutnost moderne tehnologije.

Ispitanici su imali zadatak odabrati jedan ili više ponuđenih odgovora na anketno pitanje.

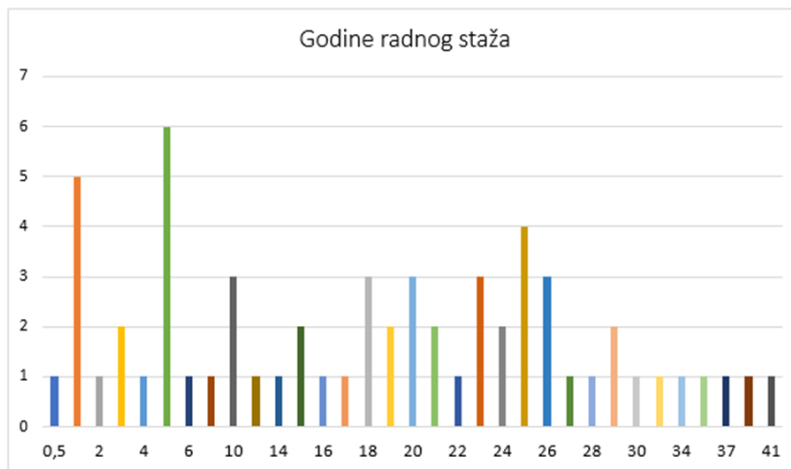
Kao i iz prethodne ankete, u ovoj smo također iz prvog anketnog pitanja doznali spol ispitanika.

Grafikon 17. Spol ispitanika

Iz Grafikona 17. jasno je vidljivo da više ima učiteljica (njih 58), dok učitelja koji su sudjelovali u ovom istraživanju ima smo tri.

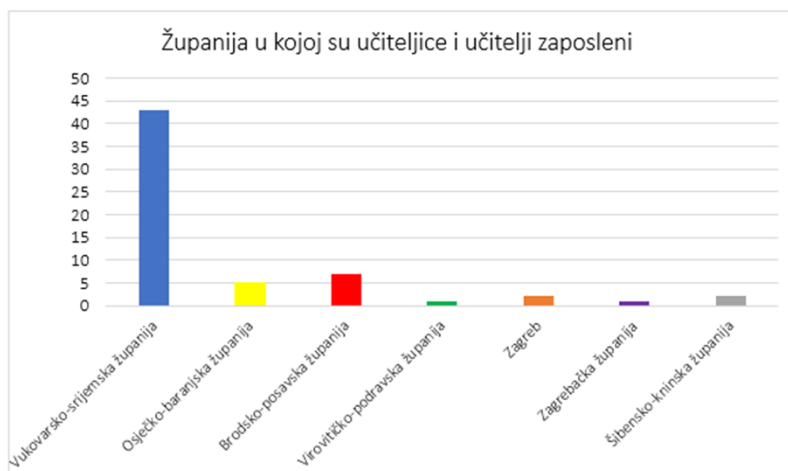
U drugom se anketnom pitanju od ispitanika tražilo da navedu godine radnog staža.

Grafikon 18. Godine radnog staža učitelja

Iz Grafikona 18. uočljivo je da najviše ima onih učitelja koji imaju pet godina radnog staža (njih 6), zatim 5 učitelja koji imaju godinu dana radnog staža, nakon toga slijede oni s dvadeset pet godina radnog staža (njih 4). Učitelja s deset godina radnog staža u istraživanju je sudjelovalo 3. Jednak broj učitelja navodi da u školi radi osamnaest, dvadeset, dvadeset tri i dvadeset šest godina. Njih 2 od ukupno 61 ispitanika navodi da ima dvadeset devet godina radnog staža. U provedenom je istraživanju sudjelovao po jedan učitelj s pola godine radnog staža, dvije, četiri, šest, sedam, dvanaest, četrnaest, šesnaest, sedamnaest, dvadeset dvije, dvadeset sedam, dvadeset osam, trideset, trideset dvije, trideset četiri, trideset sedam, četrdeset i četrdeset jednom godinom radnog staža, što je ukupno 19 ispitanika.

Trećim se anketnim pitanjem željelo doznati u kojim županijama su ispitanici zaposleni.

Grafikon 19. Županija u kojoj su ispitanici zaposleni

Rezultati pokazuju da je u Vukovarsko-srijemskoj županiji zaposleno najviše ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju (njih 43 od ukupno 61 ispitanika). Ispitanika koji su zaposleni u Brodsko-posavskoj županiji ima 7. Gotovo isti broj ispitanika (njih 5) navodi da su zaposleni u Osječko-baranjskoj županiji. U provedenom su istraživanju 2 ispitanika navela grad Zagreb kao mjesto gdje su zaposleni. Jednak broj ispitanika (njih 2) navode da su zaposleni u Šibensko-kninskoj županiji, a tek 1 ispitanik navodi Zagrebačku županiju kao mjesto zaposlenja.

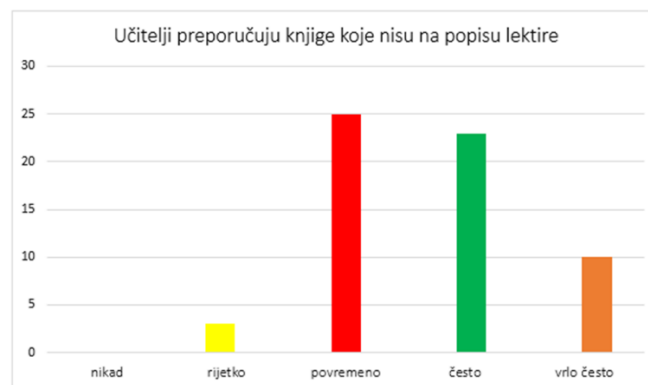
Četvrtim se pitanjem želio dobiti uvid u ispitanikove stavove prema čitanju djeci od najranije dobi.

Grafikon 20. Stavovi o čitanju djeci od najranije dobi

Iz Grafikona 20. uočljivo je da se 3 ispitanika slaže s tima da djeci treba čitati od najranije dobi, dok je 58 ispitanika od njih ukupno 61 navelo da se u potpunosti slaže s tim.

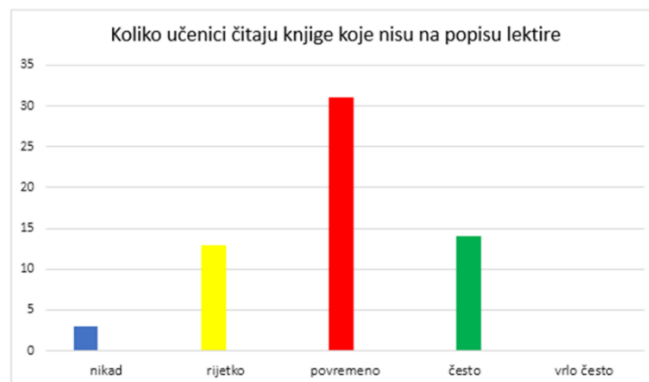
Možemo zaključiti da svi ispitanici odgovaraju potvrdno. Dakle, slažu se s tim i zagovaraju da je potrebno čitati djeci već od najranije dobi. U petom se anketnom pitanju željelo doznati koliko često učitelji svojim preporučuju knjige koje nisu na popisu lektire.

Grafikon 21. Preporuka knjiga koje nisu na popisu lektire

Dobiveni rezultati pokazuju da najviše ispitanika, njih 25, učenicima povremeno preporučuju knjige mimo popisa lektire. Nadalje, njih 23 navelo je da svojim učenicima često preporučuje knjige koje se ne nalaze na popisu lektire, 10 je ispitanika navelo da vrlo često preporučuju knjige koje nisu na popisu lektire, a 3 je ispitanika navelo da to rijetko čine.

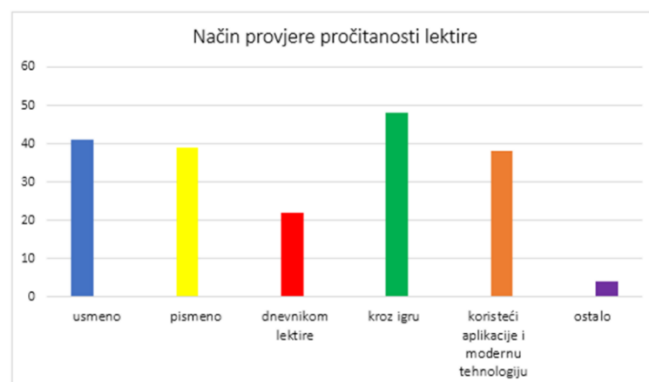
Šestim se pitanjem željelo doznati koliko učenici čitaju te knjige koje im učitelji preporučuje, a nisu na popisu lektire.

Grafikon 22. Učestalost čitanja knjiga koje nisu na popisu lektire

Iz Grafikona 22. uočljivo je da njih 31 navodi da njihovi učenici povremeno čitaju knjige koje nisu na popisu lektire, njih 14 da njihovi učenici često čitaju, njih 13 od ukupno 61 ispitanika navode da njihovi učenici to čine rijetko, dok samo 3 ispitanika navode da njihovi učenici to ne čine nikad. Dakle, 58 ispitanika navodi da učenici čitanju knjige koje se ne nalaze na popisu lektire, što ukazuje na činjenicu da učenici ne čitaju samo ono što moraju, nego će pročitati i ostale sadržaje koji su im ponuđeni i zanimaju ih.

Iz sedmog anketnog pitanja doznajemo na koje načine učitelji provjeravaju jesu li njihovi učenici pročitali zadanu lektiru.

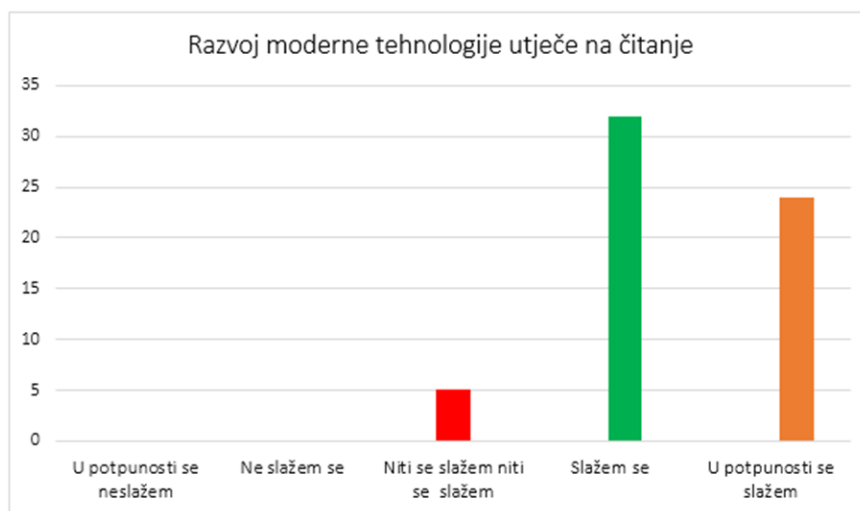

Grafikon 23. Načini na koje učitelji provjeravaju lektire

Istraživanje je pokazalo da gotovo većina ispitanika, njih 48, pročitanoost lektire provjerava kroz igru. Nešto manje ispitanika, njih 41, tvrdi da pročitanoost lektire provjeravaju usmenim putem. Njih 39 navodi da provjeru pročitanoosti provode pismeno. Gotovo jednak broj ispitanika, njih 38, tvrdi da to čine koristeći aplikacije i modernu tehnologiju. Dvadeset dva ispitanika navode dnevnik lektire kao način na koji provjeravaju pročitanoost lektire kod učenika, a njih 4 navodi ostale načine provjere od kojih su kreativni zadaci, likovni radovi, izrada plakate i ilustracija te ostalim kreativnim načinima.

Dobiveni rezultati pokazuju da u današnje vrijeme sve više učitelja izbjegava pročitanoost lektire provjeravati dnevnicima. Vidljivo je da u najvećoj mjeri to čine kroz igru i uz pomoć dostupnih aplikacija i modernu tehnologiju kako bi učenicima to učinili što zanimljivijim.

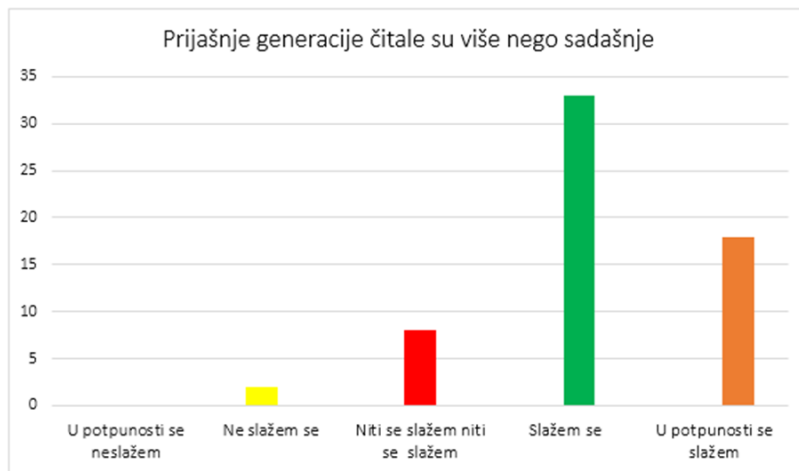
Osim se anketnim pitanjem želio dobiti uvid u stavove učitelja o utjecaju moderne tehnologije na čitanje učenika.

Grafikon 24. Stavovi o utjecaju razvoja tehnologije na čitanje učenika

Dobiveni rezultati istraživanja pokazuju da je najveći broj ispitanika naveo kako se u potpunosti slaže s tim da razvoj moderne tehnologije utječe na čitanje učenika (njih 32). Njih 24 tvrdi da se slažu s tom činjenicom, dok 5 ispitanika ne zna slažu li se ili ne. Možemo zaključiti kako se činjenica da razvoj moderne tehnologije utječe na učenje, poučavanje, pa i samo čitanje kod učenika zapravo pokazala istinitom.

U devetom se anketnom pitanju željelo doznati mišljenje učitelja o usporedbi prijašnjih i sadašnjih generacija s obzirom na sposobnost čitanja.

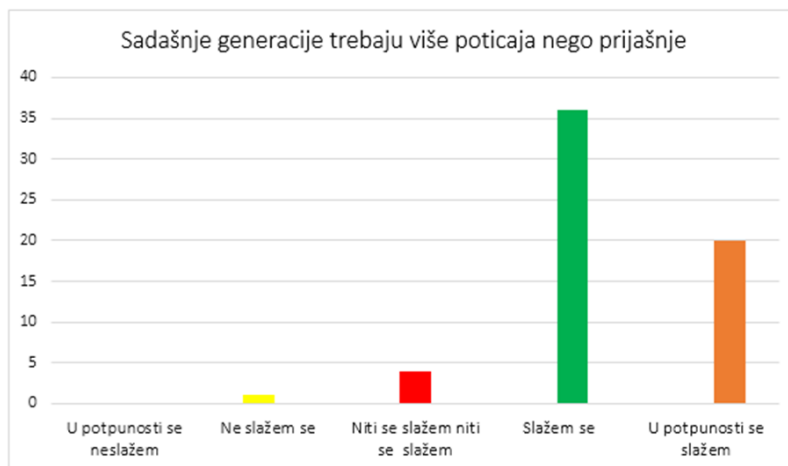

Grafikon 25. Usporedba generacija s obzirom na sposobnost čitanja

Iz Grafikona 25. uočljivo je kako se najveći broj ispitanika, njih 33, slaže s tvrdnjom kako su prijašnje generacije čitale više nego što čitaju sadašnje. Nešto manje ispitanika, njih 18, u potpunosti se slaže s danom tvrdnjom, dok je 8 ispitanika koji su između, niti se slažu niti ne, a njih 2 se ne slaže da ja tako.

Vidljivo je da većina ispitanika smatra kako su prijašnje generacije čitale više nego što čitaju sadašnje, pa možemo zaključiti da velika većina učitelja primjećuje takve promjene među generacijama.

Desetim se pitanjem željelo doznati trebaju li današnje generacije više poticanja na čitanje nego prijašnje.

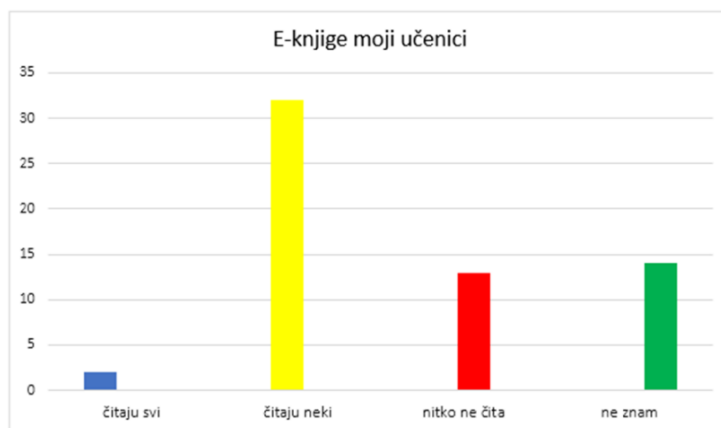
Grafikon 26. Usporedba generacija s obzirom na potrebe poticanje čitanja

Iz ispitanikovih se odgovora iščitava potvrdna informacija. Ispitanici (njih 36) navode kako se slažu s tim da sadašnje generacije trebaju više poticanja nego što su prijašnje trebale. Njih 20 tvrde kako se s danom tvrdnjom slažu u potpunosti. Četiri ispitanika navode kako se danom tvrdnjom slažu i ne slažu, iz čega možemo zaključiti kako smatraju da je jednako poticaja bilo potrebno generacijama prije i danas. Samo jedan ispitanik navodi kako se s danom tvrdnjom ne slaže.

Od ispitanika se zahtijevalo da nakon ovoga, u sljedećem anketnom pitanju, jedanaestom, obrazlože svoj odgovor na deseto pitanje. Obrazloženja su bila sljedeća: „Smatram da sadašnje generacije trebaju više poticaja na čitanje iz razloga što su svakodnevno okruženi tehnologijom gdje su opterećeni raznim informacijama koje nisu uvijek prilagođene njihovom uzrastu niti su poučne te im to odvraća pozornost od bitnijih stvari kao što je čitanje knjiga primjerenih njihovom uzrastu.“; „Djeca su se uvijek voljela igrati u društvu. U prošlosti su to bile neke druge igre, danas su igre preko interneta. Manji je broj učenika koji se vole osamiti i čitati.“; „Iz dugogodišnjeg iskustva u radu s djecom i komunikacijom s njima i roditeljima, stekla sam dojam da je želja za čitanjem kod nekih osoba jednaka kao i u vrijeme dok nisu bili dostupni različiti oblici suvremene tehnologije. Druge, pak potrebno je poticati i dodatno motivirati, kako bi otkrili taj čudesan svijet skriven u pisanoj riječi...“

Iz ovih obrazloženja učitelja možemo zaključiti kako je zaista istina da današnjim generacijama treba puno više poticaja i motivacije za čitanje. Učitelji se s tim problemom svakodnevno susreću i velika je odgovornost na njima poduzeti nešto po tome pitanju. Pokušavati na razne načine potaknuti i motivirati učenike, približiti im prednosti koje ima osoba koja čita; bolje izražavanje, kvalitetniju komunikaciju i slično.

Iz dvanaestog pitanja željelo se doznati mišljenje učitelja o tome čitanju li njihovi učenici e-knjige.

Grafikon 27. Učestalost čitanja e-knjiga kod učenika

Najmanji broj ispitanika, njih 2, navode kako svi učenici u njihovom razredu čitaju e-knjige. Gotovo je jednak broj onih ispitanika koji tvrde da ne znaju čitaju li njihovi učenici (njih 14) i onih koji tvrde da nitko od njihovih učenika ne čita e-

knjige (njih 13). Najviše ispitanika, njih 32, tvrde da samo neki učenici u njihovom razredu čitaju e-knjige.

Iz dobivenih se rezultata može zaključiti kako postoji određeni broj učenika koji u današnje doba prakticiraju čitanje e-knjige. O tome što je bolje, držati knjigu fizički u rukama ili ju čitati na tabletu, mobitelu ili računalu, stvar je vlastitog izbora. Kako god bilo, važno je čitati.

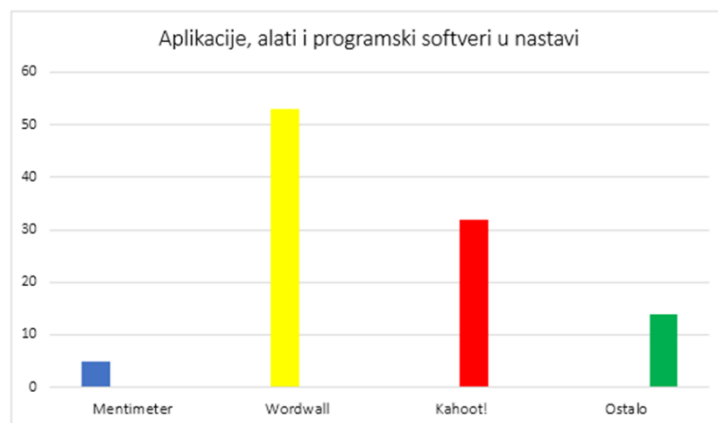
Trinaestim anketnim pitanjem željelo se saznati koriste li učitelji modernu tehnologiju kao poticaj učenika na čitanje.

Grafikon 28. Korištenje moderne tehnologije kao poticaj učenika na čitanje

Dobiveni rezultati ukazuju da je najveći broj ispitanika navelo kako koriste modernu tehnologiju kao alat za poticanje učenika na čitanje (njih 52). Preostalih 9 ispitanika od njih ukupno 61, navelo je da ne koriste modernu tehnologiju kao poticaj učenika na čitanje.

Četrnaestim se anketnim pitanjem željelo saznati koje aplikacije, alate i programske softvere učitelji koriste u nastavi.

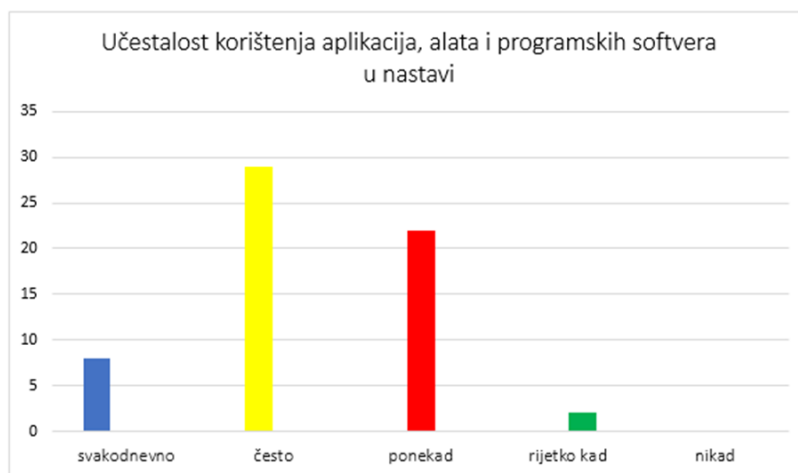

Grafikon 29. Aplikacije, alati i programski softveri koje učitelji koriste u nastavi

Iz Grafikona 29. uočljivo je da najviše ispitanika (njih 53) navodi da je Wordwall aplikacija koju koriste u nastavi. Njih 32 od ukupno 61 ispitanika navelo je da je aplikacija koju koriste Kahoot!, a jedan manji broj ispitanika, njih 5, tvrdi da koriste Mentimeter u nastavi. Četrnaest ispitanika navode ostale aplikacije i alate koje koriste u nastavi, a to su: Socrative, Plickers, Mozabook, Izz, Genially, GoNoodle, Forms, Socrative, Learningapps, Bookwidet, PIXTON, Canvu, E-sferu, YouTube, PowerPoint.

Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti kako je sve ranije spomenuto o digitalnom dobu zapravo istina. Vidljivo je kako sve veći broj učitelja svakodnevno koristi razne aplikacije, alate i modernu tehnologiju u nastavi kako bi učenicima na što zanimljiviji i njima bliži način objasnili novo gradivo ili ih pak potaknuli na čitanje.

Petnaestim se pitanjem željelo doznati koliko često učitelji koriste aplikacije, alate i programske softvere u nastavi.

Grafikon 30. Učestalost korištenja aplikacija, alata i programskih softvera u nastavi

Rezultati pokazuju kako je najveći broj onih ispitanika koji aplikacije, alate i programske softvere koriste često u nastavi (njih 29). Nadalje, njih 22 tvrde kako ih koriste ponekad, a 2 ispitanika navodi kako rijetko kad imaju naviku koristiti se aplikacijama, alatima i programskim softverima u nastavi. Zanimljiv je podatak kako je samo 8 ispitanika koji tvrde da ih svakodnevno koriste u nastavi i kako zapravo nema niti jednog ispitanika koji navodi da aplikacije, alate i programske softvere ne koristi uopće.

Zaključak

Svestranost tehnologije i njezino stalno prisustvo u privatnim životima ljudi zahtijeva dobru ravnotežu. Tehnologija je posvuda oko nas, no trebamo učiti djecu kako modernu tehnologiju i digitalne alate koriste u svrhu učenja i čitanja,

a ne samo za igru i zabavu. Čitanje je iznimno složena aktivnost i jako je važno učiniti sve kako bi ona postala intelektualna potreba svakog djeteta. Djeci je za čitanje potrebno osigurati vrijeme i mjesto te ih motivirati prije čitanja, ali i nakon čitanja, kako bi poželjela ponovo primiti knjigu u ruke i čitati iznova. Ne smijemo dopustiti da tehnologija i novi mediji djeci zamijene knjigu.

Iz provedenog istraživanja može se zaključiti kako većina učenika zapravo ima naviku redovito čitati knjige, ne samo knjige koje se nađu na popisu lektire, već i druge knjige koje im učitelji preporuča. Vidljivo je iz dobivenih rezultata da učenici u određenoj mjeri razumiju kakvo je knjiga bogatstvo i da će čitajući knjige postati pametniji, bolje razumjeti svijet i obogatiti svoje izražavanje. No, zabrinjavajući je podatak kako ima onih učenika koji tvrde da uopće ne čitaju knjige, kao i onih koji ne čitaju ništa drugo osim knjiga s popisa lektire. Podatak je to koji se mora promijeniti. Učenici trebaju početi čitati i ostala književna djela, a ne samo lektire. Kako i rezultati istraživanja pokazuju, današnjim generacijama treba više poticaja na čitanje nego prijašnjim. Veliku ulogu u tom poticanju i motiviranju za čitanje knjiga mimo popisa lektire imaju školski knjižničari. I oni, zajedno s učiteljima i roditeljima moraju raditi na tome da knjigu i čitanje približe učenicima.

Može se zaključiti kako je život današnje generacije potpuno drugačiji od života prijašnjih generacija u intelektualnom, društvenom i svakom drugom smislu. Današnje generacije većinu vremena provode koristeći digitalnu tehnologiju, to je za njih normalna pojava i na to su navikli. Iako prema rezultatima istraživanja možemo zaključiti kako digitalnu tehnologiju učenici koriste i za učenje i istraživanje, a ne samo za igru i zabavu, treba pripaziti, jer ipak digitalno doba ima i negativan utjecaj na čitanje. Povećano korištenje računala, tableta ili mobilnih uređaja koštati će nas mašte i pismenosti.

Iznimno je važna uloga odraslih u životima i školovanju današnjih generacija. Roditelji, učitelji i ostali odgojno-obrazovani djelatnici dužni su djeci i mladima usaditi prave vrijednosti, poticati ih na knjigu i čitanje te im pokazati pravi put u život.

Literatura

- ČAVAR, Ana: *Konteksti čitanja. Razumijevanje i sociokulturno znanje*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2017.
- GROSMAN, Meta: *U obranu čitanja : čitatelji i književnost u 21. stoljeću*, Algoritam, Zagreb, 2010.
- JAVOR, Ranka, Štefančić Silko: *Knjižnica i mediji*, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2006.
- JONKE, Ljudevit: *O hrvatskome jeziku u Telegramu od 1960. do 1968.* Pergamena d.o.o., Zagreb, 2005.
- KERESTEŠ, Gordana i sur.: *Čitanje u ranoj adolescenciji : dobne i spolne razlike te osobni i obiteljski prediktori*, FF Press, Filozofski fakultet, Zagreb, 2019.
- LASIĆ LAZIĆ, Jadranka, LASZLO, Marija, BORAS, Damir: *Informacijsko čitanje*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.
- REEVE, Johnmarshall: *Razumijevanje motivacije i emocija*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2010.
- SAPIR, Edward: *Jezik: uvod u istraživanje govora*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013.
- SOLAR, Milivoj: *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- STROPNIK, Alka: *Knjižnica za nove generaciju: virtualni sadržaj i usluge za mlade*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2013.
- VISINKO, Karol: *Čitanje, poučavanje i učenje*, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
- <https://e-laboratorij.carnet.hr/wordwall-ucimo-igranjem/> [13.4.2021.]
- <https://e-laboratorij.carnet.hr/mentimeter-postavite-pitanje-i-prikupite-povratne-informacije-u-realom-vremenu/> [13.4.2021.]
- <https://e-laboratorij.carnet.hr/kahoot-game-based-sustav-za-odgovaranje-i-kvizove/> [14.4.2021.]

Sažetak

Cilj ovog rada je istražiti čitaju li učenici, koliko često čitaju, tko ih potiče na čitanje, što dobivaju čitanjem, posjeduju li iskaznicu gradske knjižnice i koliko ju često posjećuju. Nadalje, željelo se istražiti ometa li djecu digitalna tehnologija, koliko vremena provode koristeći ju i u koje svrhe, posjeduju li uopće modernu tehnologiju te osim toga čitaju li e-knjige i koje e-čitače za to koriste. U radu se također željelo istražiti na koji način učitelji u današnje vrijeme potiču učenike na čitanje, preporučuju li učenicima knjige koje nisu na popisu lektire i koliko njihovi učenici čitaju takve knjige, čitaju li današnji učenici manje ili više nego prijašnje generacije, trebaju li današnji učenici više poticaja nego prijašnji te koriste li se učitelji modernom tehnologijom, alatima i aplikacijama u nastavi, kakvim i koliko često. Za istraživanje se koristio anketni upitnik u tiskanom obliku (za učenike) i u digitalnom obliku (za učitelje), a istraživanje je provedeno na uzorku od 100 učenika trećih i četvrtih razreda Osnovne škole Ivana Mažuranića i Osnovne škole Josipa Kozarca u Vinkovcima te na uzorku od 61 učitelja i učiteljica s područja Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske, Brodsko-posavske, Virovitičko-podravске, Šibensko-kninske, Zagrebačke županije i grada Zagreba.

Ključne riječi: čitanje, digitalno doba, poticanje, učenik

Abstract**MOTIVATING STUDENTS TO READ IN THE DIGITAL AGE**

The aim of this paper is to investigate whether students read, how often they read, who encourages them to read, what they gain by reading, whether they have a city library card and how often they visit it. Furthermore, the aim was to investigate whether digital technology interferes with children, how much time they spend using it and for what purposes, whether they have modern technology at all, and also whether they read e-books and which e-readers they use for that. The thesis also wanted to investigate how teachers today encourage students to read, whether they recommend students books that are not on the reading list and how much their students read such books, whether today's students read more or less than previous generations, whether today's students need more incentives than the previous ones and whether teachers use modern technology, tools and applications in teaching, what kind and how often. In research was used survey questionnaire which was used in printed form (for students) and in digital form (for teachers), and the survey was conducted on a sample of 100 third and fourth grade students of Ivan Mažuranić Elementary School and Josip Kozarac Elementary School in Vinkovci and a sample of 61 teachers from the county area of Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Virovitičko-podravska, Šibensko-kninska, Zagrebačka and the City of Zagreb.

Ključne riječi: čitanje, digitalno doba, poticanje, učenik